

Intelligence - nadání - talent

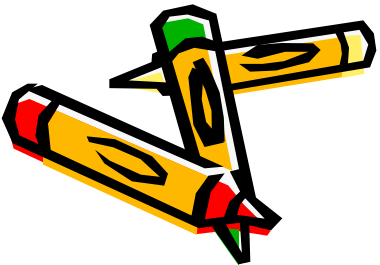
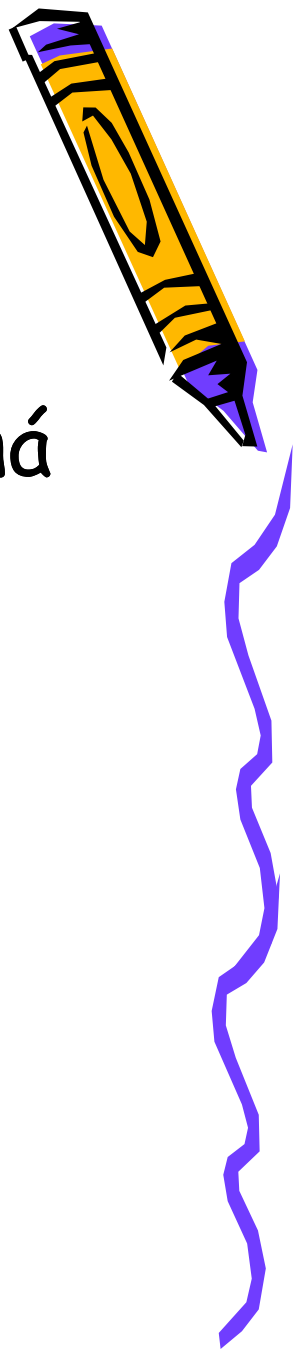
Lekce 2

Synonyma ???

- Intelligence - nadání - talent - jedná se o synonyma???

-

Synonyma ???

- **Intelligence - nadání - talent-** jedná se o synonyma???
- Běžná komunikace - tyto pojmy jsou často užívány bez rozlišení.
- **Odborná komunikace** - je nezbytné jasně vymezit jejich obsah a správné používání.

Definice inteligence

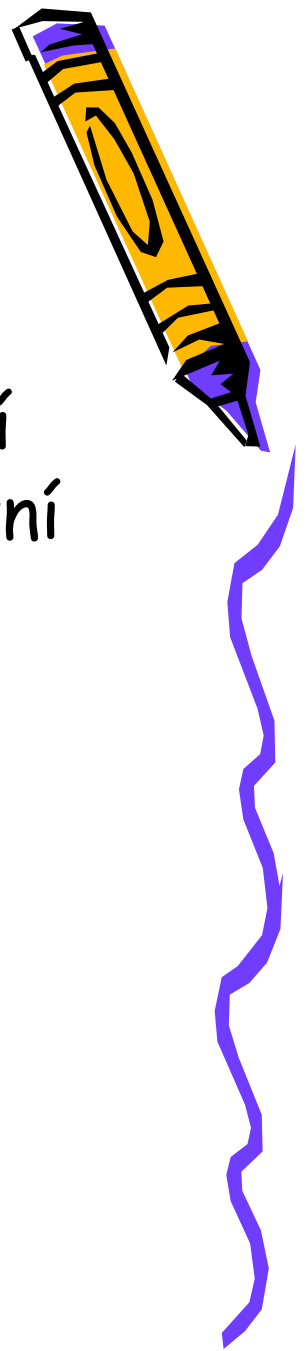
- pravděpodobně nejdůležitější termín, který současná psychologie zná;
- mnoho definic - nejsou sjednoceny **Intelligence** (z lat. *inter-legere*, rozlišovat, poznávat, chápat) je dispozice pro myšlení, učení a adaptaci a projevuje se intelektovým výkonem.
- **Intelligence je schopnost zpracovávat informace, tedy všechny dojmy, které člověk vnímá. (J. P. Guilford)**

Definice, které uvádí Menza:

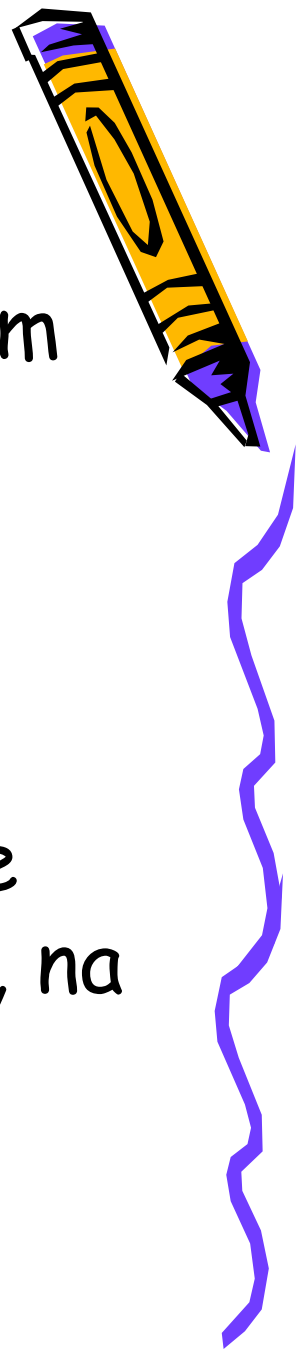
Intelligence je všeobecná schopnost individua vědomě orientovat vlastní myšlení na nové požadavky, je to všeobecná duchovní schopnost přizpůsobit se novým životním úkolům a podmínkám. (*Wiliam Stern*)

Intelligence je vnitřně členitá a zároveň globální schopnost individua účelně jednat, rozumně myslet a efektivně se vyrovnávat se svým okolím. (*David Wechsler*)

Intelligence - historie

- inteligencí jako výrazným specifickým fenoménem některých jedinců se zabývali již antičtí filosofové (Sokrates - Platón - Aristoteles)
- **Sokrates** - vzdělání pro všechny jedince ve společnosti - tyto jedince by následně rozdělil do tří kategorií, na vládce, řemeslníky a vojáky

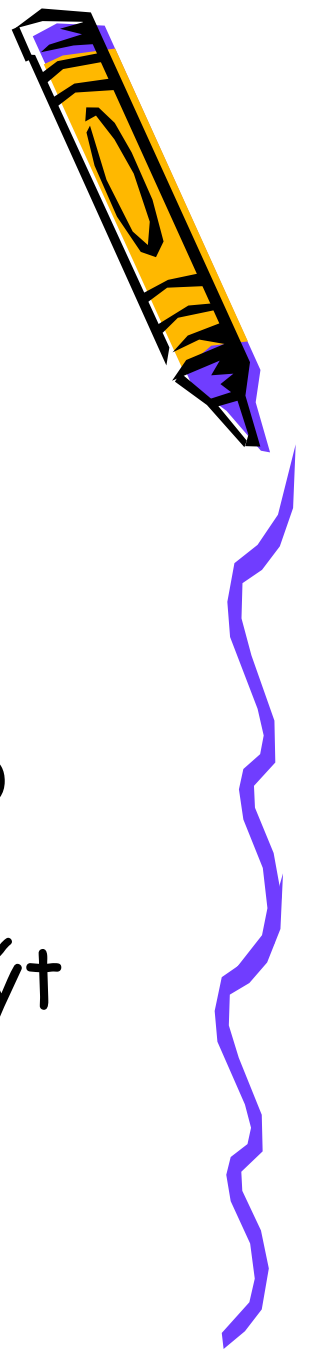
Platón a intelligence

- podobenství povozu s kočím;
- inteligenci zde zastupuje kočí, který řídí vůz se dvěma koňmi - dvě části lidské podstaty - impulsivní část a myslící část - kočí (intelligence) je však oba ovládá.
- Dle Platóna každý jedinec má tyto 2 části, ale intelligence jim dává směr.

Biologický determinismus Platóna

- V jeho díle postřehy o vyváženosti vlivu prostředí a dědičnosti.
- Zastával názor, že veškeré lidské chování a myšlení je determinováno biologickými faktory (genetickými, ontogenetickými aj.) a může jimi být zcela vysvětleno.

Aristoteles

- oddělil poznání od vnímání;
- objevil a popsal čtyři duševní funkce: vyživovací, vnímací, motivační a rozumovou;
- rozumová složka (intelligence) hodnotí a zařazuje vnější vjemy tak, jak je vnímají smysly;
- intelligence na rozdíl do ostatních složek mysli není společná rostlinám a zvířatům.

Komenský

- Problém s výchovou (příloha)
- „Onen kůň nás učí, že mnoho zdárných hlav hyne vinou učitelů, kteří z koňů činí osly, poněvadž neumějí ovládat ty, kteří jsou hrdí a svobodomyslní.“

Definice inteligence

- Konec 19. a na počátek 20. století - velký rozmach výzkumu inteligence - první významné snahy oficiálně teoreticky definovat inteligenci v psychologickém kontextu.
- Významní odborníci - Francis Galton, Alfred Binet, William Luis Stern, Jean Piaget.

Francis Galton

- bratranec Charlese Darwina;
- sám mimořádně nadaný - četl ve dvou letech (v pěti četl Homéra);
- poprvé používal pojem **intelligence** ve vztahu k rozumové činnosti;
- nadšený evolucionista - vyvodil z Darwinových poznatků, že dědičnost musí být příčinou rozdílů v inteligenci a schopnostech jednotlivých lidí.

Galtonovo „šlechtění“

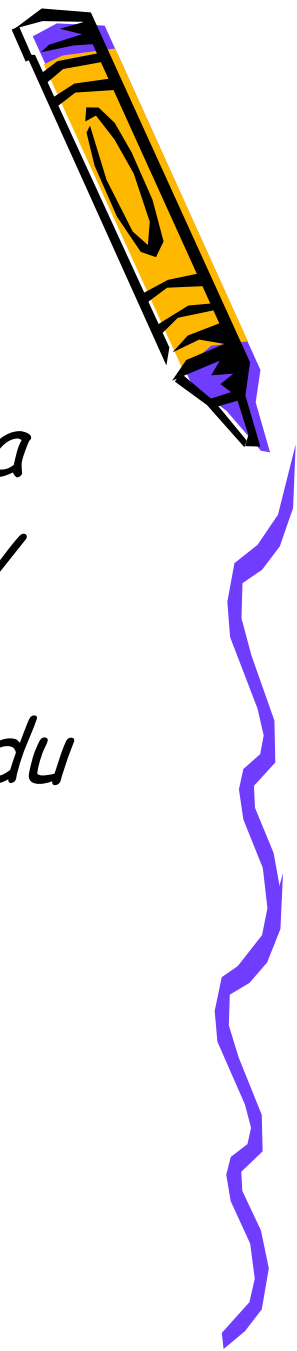

- kvalitativní zlepšení lidské populace prostřednictvím přirozeného výběru je příliš pomalé a nahodilé;
- **kontrolovaný umělý výběr** by mohl a měl zrychlit rozvoj lidstva a jemně vyladit požadované vlastnosti lidí podobně jako při domestikaci zvířat a rostlin.

Galton

kontroverzní osobnost

- *„Kdyby byla věnována jen dvacetina úsilí a nákladů, které jsou vydávány na šlechtění koní a dobytka, na zlepšení kvality lidí, jakou plejádu geniálních osobností bychom mohli stvořit!“*

Alfred Binet

- 1905 - první moderní inteligenční test označený jako Binet-Simonova inteligenční škála;
- po úpravách dalších autorů (Theodore Simon, Lewis M. Terman, **William Stern**) dala tato škála základ pro běžně používané moderní inteligenční testy, hovorově nazývané **IQ testy**.

Luis Stern

- Je autorem myšlenky inteligenčního kvocientu, který definoval jako podíl mentálního věku a věku chronologického
- V současnosti se preferuje odvozený kvocient označovaný jako odchylkové neboli deviační IQ, u kterého se porovnává úroveň rozumových schopností jedince vzhledem k průměru populace.
- během svého života publikoval několik testů inteligence a podílel se na testech Army alfa a Army beta, používaných pro výběr důstojníků během první světové války - první masové nasazení inteligenčních testů - první byl pro gramotné, druhý pro negramotné adepty.

Jean Piaget

- zkoumal inteligenci jako nejvyšší formu rozumových schopností člověka:
- *„Intelligence představuje stav rovnováhy, k němuž směřují všechny postupné adaptace senzomotorické a poznávací a též všechny asimilační a akomodační styky mezi organismem a prostředím.“*

Moderní pojetí inteligence

- R. Sternberg: *„schopnost dosažení úspěchu v životě a zajištění (si) osobního standardu v kontextu konkrétních sociokulturních podmínek, v nichž se jedinec nachází“*
- E. Landau: *„schopnost sbírat informace a využívat je v různých situacích“*

Gardnerova teorie mnohočetných inteligencí

Intelligence je: „... soubor dovedností, které umožňují jedinci vyřešit skutečné problémy nebo obtíže, s nimiž se setkává, a pokud je to třeba, dosáhnout účinného výsledku; intelligence také umožňuje problémy nacházet nebo vytvářet a tím klade základy pro osvojení si nových vědomostí“.

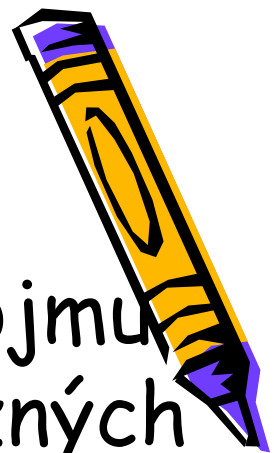
„České“ definice

- Blatný a Plháková: „*Inteligenci můžeme definovat jako individuální kvalitu a úroveň myšlenkových operací, která se projevuje při řešení různých problémů. Mezi tyto problémy spadají každodenní úkoly, řešení nezvyklých praktických situací a dokonce i vysoce teoretické abstraktní otázky.*“

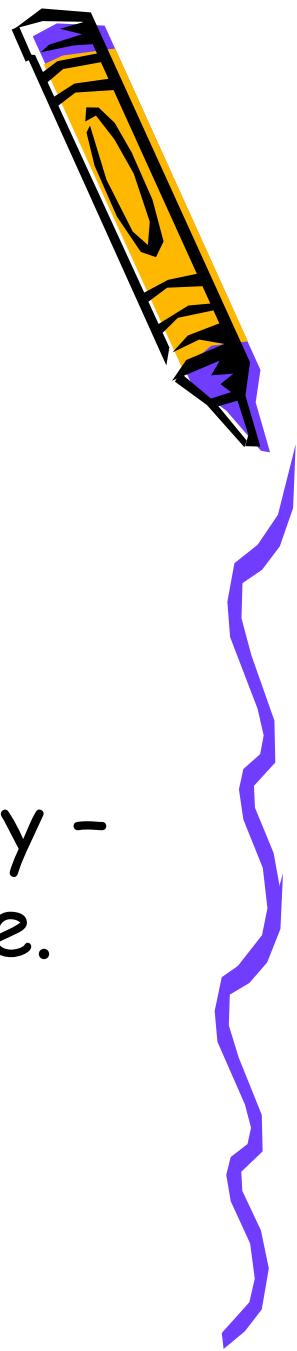
Intelligence - nadání

- Existuje mnoho pojetí a klasifikací pojmu intelligence - tedy existuje mnoho různých odpovědí na otázku, co je to intelligence
- **ALE** nelze ztotožňovat pojem intelligence s pojmem nadání.
- **ALE** - dle Laznibatové: „*Intelligence je základním kamenem pro vysvětlení nadání.*“

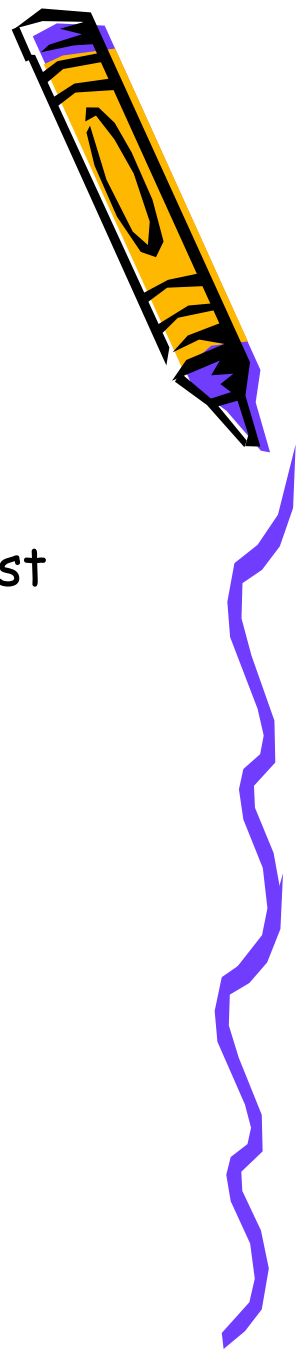
Definice nadání

- opět mnoho různých definic;
- koncem 80. let minulého století existovalo více než sto různých definic nadání - dnes určitě více;
- způsobeno rozsáhlostí problematiky - různé úhly pohledy = různé definice.

Nadání dle Havighursta a DeHaana

- nadání lze chápat jako manifestované, komplexní, společensky hodnotné a vzácné.
- specifikují šest základních oblastí, kde se vyšší schopnost může projevit:
 - *intelektová schopnost*
 - *schopnost tvořivého myšlení*
 - *vědecká schopnost*
 - *schopnost sociálního vůdcovství*
 - *mechanické schopnosti*
 - *talent ve výtvarném umění*

Nadané děti

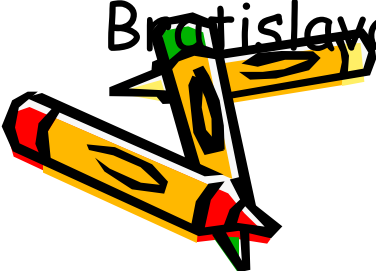
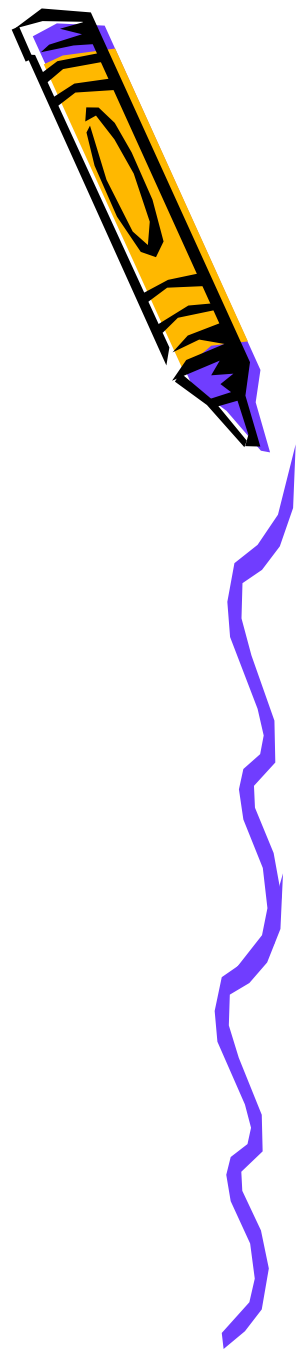
- *Děti schopné vysokého výkonu zahrnují ty, které demonstrují prospěch anebo potenciál v jakékoliv jedné či více z těchto oblastí:*
- *všeobecné intelektové schopnosti*
- *specifická/jednotlivá akademická způsobilost*
- *kreativní a produktivní myšlení*
- *schopnosti vůdcovství*
- *výtvarné umění*
- *psychomotorické schopnosti."*

Škrabánková : „*Termín nadaný žák označuje žáka s diagnostikovaným potenciálem vlastností a schopností v intelektové, sociální, motorické nebo estetické oblasti, v níž vykazuje opakovaně výkony nad rámec běžné populace a je schopen tento potenciál rozvíjet a aplikovat.*“

Vladimír Dočkal z Výzkumného ústavu dětské psychologie a patopsychologie v Bratislavě:
„*Nadání je komplex všech vlastností, které se účastní realizace činnosti, je tedy relativně stabilní složkou osobnosti, která reguluje vykonávání činnosti.*“

DOČKAL, Vladimír a kol. *Psychológia nadania*.
Bratislava: SPN, 1987.

Joan Freemanová, zakladatelka mezinárodní společnosti ECHA (Evropská rada pro vysoké schopnosti, jejich výzkum a rozvoj) a poradkyně britské vlády uvádí: „**Vysoce nadaní jsou ti, kteří vykazují mimořádně vysokou úroveň své činnosti, ať už v celém spektru nebo v omezené oblasti, nebo ti, jejichž potenciál ještě nebyl pomocí testů ani experty rozpoznán.** FREEMAN, Joan. *Educating the Very Able*. Ofsted, London, 1998.

Paul Witty, spolupracovník Center for Gifted Education, Williamsburg, Virginia, se domnívá, že: „**Nadané nebo talentované je to dítě, které soustavně vykazuje významné výkony v jakékoliv hodnotné oblasti snažení.**“

In KHATENA, Joe. *Educational psychology of the gifted*. John Wiley and Sons, New York. 1982.

Nadání nebo talent

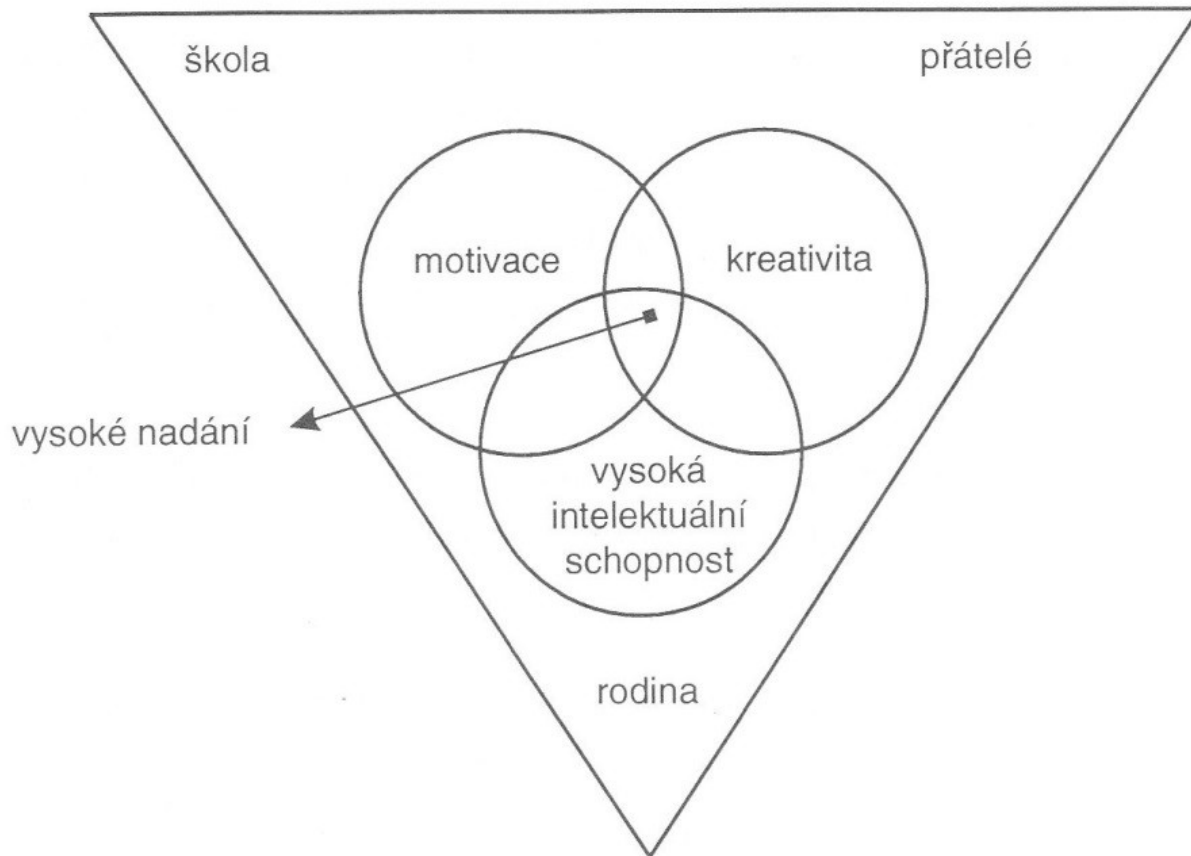
- Francoys Gagné: rozlišuje mezi nadáním a talentem:
„Pojem nadání znamená vlastnictví nebo používání netrénovaných a spontánních přirozených schopností minimálně v jedné dominantní oblasti, na úrovni mezi 10 nejlepšími procenty svých vrstevníků. Na druhou stranu talent poukazuje na vyšší zvládnutí systematicky rozvíjených schopností, dovedností a znalostí alespoň v jedné oblasti na úrovni mezi 10 procenty těch vrstevníků, kteří se danou oblastí aktivně zabývají. Tento model představuje pět oblastí nadání: intelektuální, tvořivé, sociálně-afektivní, senzomotorické a „ostatní“ (tj. mimosmyslové vnímání). Tyto přirozené dovednosti, které mají jednoznačný genetický základ, se projevují při plnění všech úkolů, se kterými se dítě ve škole potýká.“
- GAGNE, Francoys. *A Differentiated Model of Giftedness and Talent* [online]. [cit. 2012-04-06]. Dostupné na :
<https://www.nswagtc.org.au/info/definitions/gagnemodel.html>

Renzulliho model nadání

Mönksův model

Gagneho diferenciální model talentu a nadání

Schopnosti (aptitudes) mají původ v genetické struktuře organismu - to umožňuje vysvětlit rozdíly v talentovaných výkonech.

Schopnosti rozčlenil do pěti následujících kategorií:

- intelektualní,
- kreativní,
- senzoricko-motorické,
- socio-emocionalní (socio-afektivní), a jiné.

Pro **rozvinutí talentu** je přímo nutná přítomnost těchto schopností v pásmu nadprůměru, přičemž jako vlivy tohoto vývoje zde fungují jak osobnostní, tak i vnější faktory prostředí. Není tedy možné být talentovaným jedincem bez toho, abychom dříve byli jedincem nadaným - obráceně tato kauzalita neplatí.

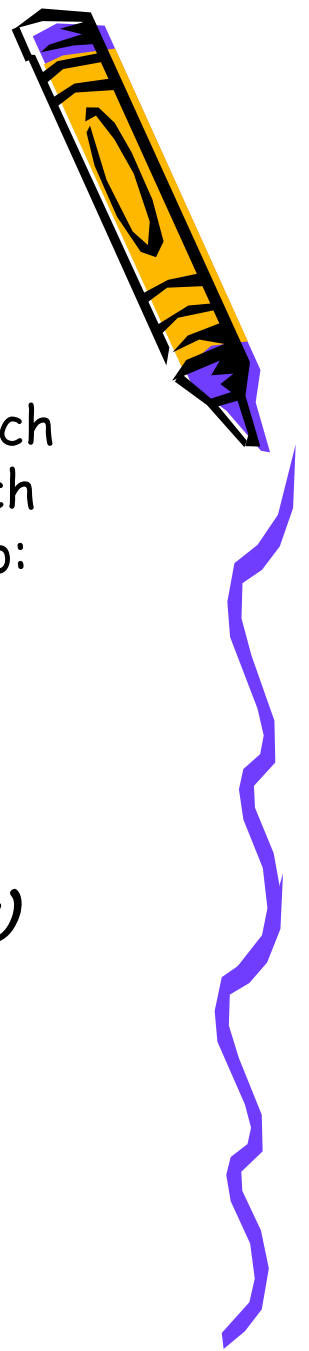
Sternbergův pentagonální model

Nejprve model triarchický model - uvádí 3 elementy nadání: vzorce analytické, tvořivé a praktické.

Po výsledcích výzkumů stanovil 5 kritérií - musí se vyskytovat u jedince, abychom jej mohli označit za nadaného: **výtečnost, výjimečnost, produktivita, prokazatelnost a hodnota.**

Tannenbaumův model

- navrhl pět faktorů, které určují a definují nadání. Úspěch závisí na kombinaci všech těchto faktorů, avšak neúspěch může způsobit selhání pouze jediného z nich. Jedná se o:
 - *nadprůměrnou obecnou inteligenci (superior general intelligence)*
 - *výjimečné speciální schopnosti (exceptional special aptitudes)*
 - *neintelektové facilitátory (nonintellective facilitators)*
 - *vlivy prostředí (environmental influences)*
 - *náhoda, štěstí (chance or luck)*

Podrobněji předchozí kritéria:

- 1) **výtečnost** (excellence criterion): jedinec musí vynikat v jedné nebo více dimenzích nad svými vrstevníky,
- 2) **výjimečnost** (rarity criterion): dovednost jedince je na vysoké úrovni oproti jeho vrstevníkům,
- 3) **produktivita** (productivity criterion): oblast, ve které jedinec vyniká, musí vést k produktivitě, nebo potenciální produktivitě,
- 4) **prokazatelnost** (demonstrable criterion): výtečnost, která je jedinci vlastní, musí být prokazatelná v jednom nebo více validních testech a měřeních,
- 5) **hodnota** (value criterion): výtečnost vlastní jedinci musí být oceňována společností, ve které jedinec žije.

Bystřé versus nadané dítě

- Zná odpovědi
 - Zajímá se
 - Odpovídá na otázky - podle požadavku U
 - Má dobré nápady
 - Je vůdcem skupiny
 - Přijímá úkoly a poslušně je vykonává
- Klade otázky
 - Je velmi zvědavé
 - Diskutuje o detailech, myslí do hloubky
 - Má neobvyklé nápady
 - Je samostatné, často pracuje samo
 - Úkoly přijímá kriticky, dělá jen to, co je baví

Bystré versus nadané dítě

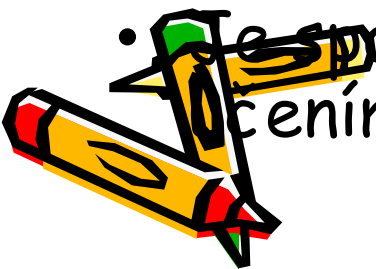
- Poslouchá se zájmem
 - Lehce se učí
 - K naučení potřebuje 6-8 zopakování
 - Chápe významy
 - Preferuje vrstevníky
 - Přijímá úkol a vlastní zadání
- Vyjadřuje vlastní názory a pocity
 - Většinu věcí již zná
 - K naučení potřebuje 1-2 zopakování
 - Samostatně vyvozuje závěry
 - Preferuje dospělé
 - Iniciuje vlastní projekty

Bystré versus nadané dítě

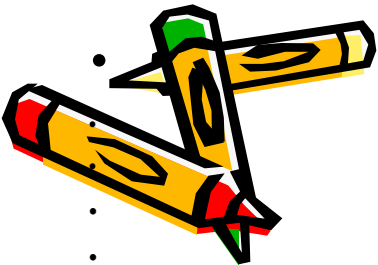
- Je vnímavé
- Přesně reprodukuje
- Baví ho škola
- Absorbuje informace
- Je "technikem"
- Dobře si pamatuje
- Je vytrvalé při sledování
- Je spokojené se svým učním a výsledky

- Je vysoce vnímavé
- Přichází s novým způsobem řešení
- Baví ho učení
- S informacemi pracuje
- Je "vědcem,,
- Kvalitně usuzuje
- Sleduje velmi pozorně
- Je velmi sebekritické

Příčiny nepopularity a problémů s vrstevníky

- Ptání se na věci, které se netýkají tématu, jemuž se věnuje skupina,
- mluvení o sobě a svých problémech,
- přítomnost pocitů, názorů a zájmů, které se neshodují s těmi, jež sdílejí ostatní,
- nesouhlas se skupinou,
- nastolování nových témat,
- strhávání pozornosti na sebe,
- snaha o kontrolu aktivit skupiny,
- obecné narušování práce skupiny.

Putallaz, M & Gottman, J., M. (1981). Social Skills and Group Acceptance. In S.R.Asher & J.M. Gottman (Eds.). The development of children's friendship. New York. Cambridge University Press, 116 - 149.

Lovecky, D.V. (1995). Highly Gifted Children and Peer Relationships. Counseling and Guidance Newsletter, 5 (3), 2, 6 - 7.

Kontakt trnova@ped.muni.cz

DĚKUJI ZA POZORNOST

